

Jan Bauer

**Bílá místa
našich dějin**

Dozvíme se, jak to bylo doopravdy?

Edice Český ČAS

Jan Bauer

**Bílá místa
našich dějin**

Dozvíme se, jak to bylo doopravdy?

Copyright © Jan Bauer, 2013

Editor: © Josef Pepson Snětivý, 2013

Cover & Layout: © Nakladatelství ČAS, Alena Laňková, 2013

© Nakladatelství ČAS, 2013

ISBN 978-80-7475-108-0

» *Úvodem* «

Kdybychom posuzovali dějiny očima školního dějepisu, byla by to jen snůška jmen a těžko zapamatovatelných dat. V ještě horším případě pak nepřilíš záživné povídání o výrobních silách, třídách, sociálních vrstvách, úloze osobností a širokých mas a podobně. Naštěstí existují ještě jedny dějiny, dějiny plné vzrušujících a záhadných příběhů. Takové, které by opatrní a až přehnaně seriózní historici před námi nejraději zcela utajili, protože podle jejich mínění znevažují jejich ctihodný vědní obor. A to navzdory tomu, že takové příběhy jsou skutečným kořením dějin, a kdyby je učitelé vyprávěli žákům a studentům v hodinách dějepisu, byl by to zaručeně ten nejzajímavější a nejpoutavější školní předmět. Jen si připomeňme alespoň záhadu nikdy nenalezené Atlantidy či tajemství Velikonočního ostrova nebo záhadného vězně se železnou maskou!

Ale i české dějiny nabízejí nejednu dech beroucí záhadu, nejedno dráždivé tajemství. Předkládám Vám, milý čtenáři, osmadvacet příběhů z českých a moravských dějin, které spojují slova „bílá místa“. Většinou vycházejí z hypotéz a domněnek vážených historiků i amatérských badatelů, kteří se nebáli dát všanc svou seriózností a, obrazně řečeno, jít s kůží na trh. Mnohdy jsou jejich

» Jan Bauer

tvrzení přinejmenším diskutabilní, často jen nadhazují otázku, na niž zatím neznáme odpověď a kdo ví, zda kdy znát budeme. V každém případě jsou to příběhy nanejvýš poutavé a, nebojím se napsat, i vzrušující. Proto Vás nebudu dále napínat a zvu Vás na pouť dávnou českou a moravskou minulostí, při níž se jistě nebudete nudit.

Jan Bauer

» **PŘÍBĚH PRVNÍ** « **Záhadný masakr v Býčí skále**

Moravský kras, ten podivuhodný kousek země na sever od Brna, dodnes vzrušuje svým labyrintem krápníkových jeskyní, podzemní řekou Punkvou a strašnou propastí Macochou. Třebaže je dnes už především turistickou atrakcí, je tu stále dost nepoznaného, neprobádaného, co přitahuje badatele a milovníky tajemna. V druhé polovině 19. století mezi ně patřil také nadšený průkopník archeologie a speleologie doktor Jindřich Wankel. Původem Pražan křtěný Vltavou se po vystudování medicíny zamiloval do této podivuhodné, romantické krajiny Moravského krasu, kam ho zavál osud v podobě nabídky místa lékaře v železárnách hraběte Salma v Blansku.

Někdejší spolužák Karla Havlíčka Borovského, přítel malíře Josefa Mánesa a aktivní účastník svatodušních bouří v červnu 1848 začal ve svém volnu s velkým zaujetím prolézat dosud neprozkoumané jeskyně Moravského krasu a přinášet odtud kosti pravěkých zvířat. Místní lidé ho asi kvůli tomu považovali za lehce potrhlého podivína. Sami měli pro tyto staré kosti praktičtější využití. Na vrchovatě naložených vozech je odváželi do okolních cukrovarů, kde z nich získávali spodium, kostní uhlí. Jindřich

Wankel byl však nadšenec, který se o posměch nevědomých venkovanů nestaral. A tak se mu díky pílí a sběratelskému nadšení podařilo v jeskyních nalézt, shromáždit a sestavit celé dvě kostry vymřelého jeskynního medvěda, z nichž jedna je dodnes k vidění v expozici pravěku Moravského zemského muzea v Brně. Vedle zvířecích kostí však ze svých výprav přinášel i kamenné nástroje a zbytky nádob, takže celkem brzy proměnil dva pokoje a sklep svého domu v Blansku ve skladiště. Záliba doktora Wankela brzy přerostla ve vážný vědecký zájem. V roce 1873 představil své pravěké exponáty dokonce na světové výstavě ve Vídni, o rok později se zúčastnil archeologického sjezdu v Kyjevě a byl zde zvolen členem Carské archeologické společnosti.

Jeho největší objevy jsou spojeny s jeskyní Býčí skála u Křtin. Poprvé tu začal kopat v roce 1867 a podařilo se mu nalézt stopy po osídlení ze starší doby kamenné, tedy jednoduché kamenné nástroje, výrobky z mamutích a medvědích kostí, oblázky zdobené krátkými příčnými rýhami a také lidskou čelist. V té době to byla vědecká senzace prvního řádu. Vždyť se tehdy jednalo o nejstarší pozůstatky existence člověka u nás!

Nálezy z moravské jeskyně se rázem zařadily po bok už proslulých jeskynních objevů ve Francii, Anglii či Německu.

Staroegyptský bůh v Moravském krasu

Na největší tajemství Býčí skály ovšem kupodivu nenarazil zvědavý doktor Wankel, ale dva studenti, kteří byli v nedalekých Olomučanech v létě roku 1869 na prázdninách. Hnání mladistvou zvědavostí a touhou po dobrodružství se bratřenci Gustav a Er-

nest Felklovi pustili do průzkumu této jeskyně. Gustav, posluchač lékařské fakulty, si přitom všiml, že na dně předsíně této jeskyně ve vodou naplaveném písku, který občas těžili dělníci pro blízkou huť, leží nějaké kosti. Jako medik v nich ihned rozpoznal kosti lidské a v naději na nějaký zajímavý nález začal s Ernestem písek prohledávat.

Po chvíli narazili na starou hliněnou nádobu. Když si ji prohlíželi, vypadla z ní spečená hrouda, která se jim pod rukama drolila, až se z ní nakonec vyloupila bronzová soška býčka. V tu chvíli nevěřili vlastním očím. Vždyť jen považte! Naši plastiku býka v jeskyni, které se odnepaměti říkalo Býčí skála. To jistě nemohlo být jen tak.

Zpráva o fantastickém nálezu se pochopitelně donesla doktoru Wankelovi. Tento amatérský archeolog až doposud bádal jen uvnitř jeskyně a tam také našel pozůstatky po pravěkých lidech. Vstupní předsíň zatím opomíjel. Objev dvou studentů mu vnukl myšlenku, že Býčí skála je zřejmě slovanskou svatyní, kde naši předkové uctívali nějaké býčí božstvo, podobné staroegyptskému bohu Apisovi. Ten, jak známo, ztělesňoval boha Ptaha, stvořitele světa, praotce bohů i lidí a dokonce stvořitele sebe samého. V poněkud romantických představách badatelů z 19. století mohly slovanské kultury navazovat na staroegyptské náboženství, brát si z něho motivy a inspiraci. A bronzová soška z předsíně Býčí skály byla evidentně kultovním předmětem. Jindřich Wankel si v souvislosti s ní také určitě vzpomněl na pověsti, které se o Býčí skále tradovaly. O půlnoci se prý ozýval z podzemí zpěv, jindy nárek, rozsvěcovala se tu tajemná světýlka a divoce rejdlili kostlivci...

Doktor Wankel, podobně jako jiní tehdejší archeologové, věřil, že ve všech pověstech se odrážejí dávné skutečnosti. Nález bronzového býčka se zdál potvrzovat jeho domněnku o pohanské

svatyni, kultovním místě, které ve vlasteneckém nadšení okamžitě přisoudil starým Slovanům. Zbývalo, aby si to ověřil na místě, a proto v roce 1872 prozkoumal předsíň jeskyně Býčí skála. Vyneslo mu to životní objev, nad nímž renomovaní archeologové dodnes krčí rameny a mluví o nepochopitelné záhadě či strašném tajemství.

Pohřeb halštatského velmože

Jistě se Vám teď dere na jazyk zvědavá otázka, co že to vlastně tak překvapivého a dokonce hrůzně tajuplného amatérský archeolog Wankel našel. Začneme pěkně od začátku. Nejdříve se totiž musel vypořádat s nahromaděnými vápencovými balvany z před dvěma a půl tisíciletím zříceného stropu jeskyně. Teprve pak narazil na rozlehlé spáleniště, zřejmě pozůstatek nějakého požáru, pokryté silnou vrstvou popela a zbytky zuhelnatělých či leckdy jen ohořelých trámů. Na dávno vychladlém ohništi spočívaly zbytky vozu, okovaného bronzovými a železnými plechy. V jeho blízkosti našel kamenný pult, snad oltář, na němž ležely useknuté lidské ruce, samozřejmě jen jejich kosterní pozůstatky, se spoustou prstenů a náramků.

Nebyly to však jediné lidské kosti v jeskyni. Naopak se zdálo, že tady pod Býčí skálou se v hodně vzdálené minulosti odehrál krvavý horor či strašná katastrofa. Vždyť kostry, ať už vcelku, či jenom jejich části, se válely doslova všude. Nechyběla těla bez hlavy, naopak tu ležely jen lebky, některé zjevně upravené jako číše. Jedna taková byla vrchovatě naplněna dávno zuhelnatělým zrnem. V jiném případě byla celá lebka uložena do bronzového kot-

líku. Stejně jako ufaté ruce na kamenném oltáři byly i další kostry „okrášleny“ jemně zpracovanými zlatými či bronzovými šperky, často zdobenými jantarem. Dohromady zde doktor Wankel napočítal na čtyřicet lidských koster. Dalším zkoumáním zjistil, že převážně patřily mladým dívkám. Vedle nich nechyběly ani dvě koňské kostry a kosti dalších domácích zvířat.

Co se tady vlastně odehrálo za strašné drama? MUDr. Jindřich Wankel usoudil, že se jednalo o rituální pohřeb nějakého dávného velmože. Zabitě mladé dívky, některé pouze asi dvanácti- či třináctileté, byly zřejmě jeho četné manželky, které ho po zpusobu žen indických mahárádžů doprovázely na onen svět. Pokud jde o zmiňované zbytky vozu, jednalo se nepochybně o pohřební vůz, který měl vznešeného knížete či náčelníka dopravit do říše mrtvých. Podobné použití vozů známe dnes i z jiných aristokratických hrobů ze starší doby železné, nazývané také dobou hallstatskou (asi 700 až 500 let př. n. l.). Správně bychom však měli napsat hallstattskou, protože se tak nazývá podle archeologických nálezů z okolí rakouského města Hallstattu, proslaveného těžbou soli a také rozsáhlým keltským pohřebištem.

Doktor Wankel svou představu o rituálním pohřbu velmože dokonce literárně ztvárnil a později ji zveřejnil archeolog prof. Karel Absolon ve své knize *Moravský kras*: „... Dlouhý a slavnostní průvod pohyboval se opuštěným údolím. Pomalu se táhl na neschůdné cestě, nežli dosáhl jeskyně. Byl to pohřební průvod! Na dřevěném, bronzovými plechy a železem pobitém, dvěma oři taženém voze ležela mrtvola. Následovali ozbrojení muži, kteří s sebou vlekli mnoho žen a dívek. Ty byly krásné a mladé, oděné do drahocenných šatů, ozdobené pestrými perlami ze skla a jantaru, ověšené šperky zlatými i bronzovými, bohatý vlas byl spou-

tán zlatými čelenkami, na bedrech zářily zlaté spony a ruce i nohy objímaly zlaté a bronzové náramky i prsteny. Smutně kráčely dopředu a je následovalo množství lidu se zásobami obilí, s obětními nádobami a obětními zvířaty, aby tyto doklady orby a polního hospodářství byly milovanému vladaři vloženy do hrobu... Před jeskyní se průvod zastavil. V předsíni, ozářené jen slabě magickým odleskem denního světla, byla nakupena hranice z dřevěných polen a vedle ní postaven kamenný oltář. Pak byl vůz i s mrtvolou vytažen na hranici a tato zapálena. S praskotem zaplápolal plamen do výše a osvětlil temnou jeskyni do svitu denního, osvětlil hrůznou a děsnou scénu, která nyní následovala... Ženy i muži byli přivlečeni dovnitř, kolem hranice seskupeni a usmrceni. Některým byly uťaty ruce, jiným byly rozpolceny lebky a hrůzné vraždění trvalo tak dlouho, až všechny tyto nešťastné oběti zemřely. Na oltáři pak provedl kněz hrůznou ceremonii za asistence nejstatečnějších spolubojovníků zemřelého knížete... Také oba koně a jiná domácí zvířata, ovce, kozy, vepři, byla rozporcována a jejich údy po jeskyni rozházeny. Nádoby s obětními dary byly navršeny na hromadu a po všem bylo rozházeno obilí. A když pohřební hostina byla u konce, mrtvola i s hranicí a všemi předměty se sesula v hromadu popela, naválelo množství lidu ohromné balvany na všechny mrtvolky a celou předsíň jeskyně, aby posvátné místo bylo před rouhači ochráněno a stopy pohřbu zahlazeny...“

Zapomenutý předmět z jiných světů?

K vyprávění doktora Wankela bych chtěl dodat, že představa záměrně rozházených částí domácích zvířat a rozmetaného obilí

*Bronzová plastika býčka nalezená v jeskyni
Býčí skála*

sice zřejmě odpovídá stavu, v jakém je v předsíni Býčí skály našel, ale ne rituálnímu pohřbu, jak ho známe z jiných nalezišť. Spíše bychom se domnívali, že všechny předměty budou uspořádány v úhledném pořádku, důstojném postavení vznešeného mrtvého, a nikoliv nahodile poházeny. Ale ve skutečnosti neslo dno jeskyně stopy zuřivého a vražedného ničení. Vypadalo to, jako by někoho popadl šílený amok, pod jehož vlivem se doslova

vyběsnil. Zbraně, kosti, zbytky tkanin, ohořelá dřeva i šperky byly jakýmsi nějakým větrným vírem nebo výbuchem rozmetány na všechny strany, naházeny na sebe a pak zavaleny kusy vápence...

Odpověď na otázku, co se tu vlastně stalo, navíc komplikuje objev kovářské dílny ve vzdáleném koutě jeskyně s výhni, těžkými kladivy, kleštěmi, odlévacími formami a také množstvím hotových výrobků i železných polotovarů. Přece nikoho, tím méně knížete, nemohli pochovávat do zřejmě běžně používané kovárny?!

Ale to jsem se ještě nezmínil o nejpodivuhodnějším nálezů z Býčí skály. Tím totiž nesporně byl železný prsten, přesněji řečeno dutý kroužek o vnějším průměru 4,3 centimetru. Když ho doktor Wankel ukázal technikům v blanenských železárnách, prohlásili o něm, že je litý, což by znamenalo, že jde o nejstarší předmět z litého železa na světě. Zároveň to stavělo na hlavu všechny úvahy o tom, zda lidé ve starší době železné mohli vůbec zvládnout tuto technologii zpracování kovů.

Kdyby byl Erich von Däniken Wankelovým současníkem, nepochybně by byl dutý kroužek označil za důkaz kontaktů lidí halštatské doby s mimozemšťany, kteří buď naše předky naučili odlévat železo, nebo prostě dotyčný předmět, zřejmě součástku nějakého složitějšího přístroje, na Zemi zapomněli. Jenže lékaře ze železáren hraběte Salma nic takového ani nenapadlo. Pomyslel si jen, že naši dávní předkové byli asi mnohem šikovnější, než historikové vůbec připouštěli. A právě kvůli tomuto svému přesvědčení býval tento amatérský archeolog odborníky kritizován, že si nechal do jeskyně Býčí skála podstrčit předmět mnohem mladší, než byly ostatní nálezy. Teprve v roce 1965, kdy už byl Wankel

osmašedesát let po smrti, metalurgičtí specialisté uzavřeli svá zkoumání zjištěním, že prsten nebyl odlitý, ale vykováný ze dvou plechových obrouček, které pak byly po obvodu svařeny. Tedy že skutečně patří do doby halštatské. Doktor Wankel byl tak dodatečně rehabilitován. Nenechal se podvést a ani sám nepodváděl. Dutý prstenec tedy sice nebyl tak senzačním nálezem, nicméně i přesto představoval unikátní svědectví o zručnosti a dovednosti dávných kovářských mistrů.

Oběti vražedného komanda?

Vraťme se však k hádance, co se v předsíni Býčí skály vlastně přihodilo. Doktor Wankel označil svůj poněkud morbidní nález za hrob velmože. Sám nám vylíčil, jak byla honosně oblečená a šperky vyzdobená mrtvola mocného knížete do jeskyně dopravena na pohřebním voze, který mu měl sloužit i se dvěma koňmi v říši mrtvých. Jeho citované vyprávění můžeme snad jen trochu poopravit díky vědomostem, které jsme získali poznáním podobných rituálů a objevením hrobek pocházejících z téže doby. Spolu s knížetem se chtě nechtě odebrali na věčnost i jeho četné manželky, souložnice a sluhové. Ti všichni byli v jeskyni na kamenném oltáři při krvavém obřadu obětování. Některým kněží zřejmě ještě před usmrcením z nám neznámých kultovních důvodů nejdříve usekli ruce, jiné patrně po zabití rozčtvrtili. Vznešený nebožtík byl i s vozem vložen do velké dřevěné truhly či spíše komory, jak to dokládá jiný knížecí hrob z halštatské doby odkrytý v Heuneburgu v jižním Švábsku, kterou pak ceremoniáři a organizátoři pohřbu zapálili. Nakonec bylo

celé místo pohřebního obřadu zavaleno balvany z jeskyně, aby ho nikdo nepovolaný nemohl znesvětit či aby se šperky a zbraně nestaly kořistí vykradačů hrobů. Ti se totiž činili už ve starší době železné.

Tato Wankelova teorie byla všeobecně přijata a většina odborníků ji akceptuje dodnes. Například v 1. díle Přehledu dějin Československa, kolektivní práci českých a slovenských historiků z roku 1980, se můžeme dočíst: „Někdy v 5. stol. př. n. l. dorazila na Moravu druhá vlna halštatské kultury. Nejlépe ji osvětluje nález z Býčí skály v Moravském krasu. Velké bohatství pohřbu naznačuje, že tu byla pohřbena osobnost z okruhu ‚knížecí vrstvy‘,

Jedna z představ rituálního pohřbu velmože v jeskyni Býčí skála

kteřá sem přišla z Podunají a zavedla na Moravě těžbu železné rudy i znalost jejího zpracování. Podle množství předmětů, pocházejících ze vzdáleného prostředí, můžeme soudit, že se tato skupina podílela na dálkovém obchodu, významnou úlohu hrála patrně přeprava jantaru z Pobaltí. K pohřbu a událostem kolem něho došlo nepochybně při nájezdu Skytů...“

Ovšem už při samém zveřejnění objevu v Býčí skále se našli pochybovači, kteří z nejrůznějších důvodů s Wankelem nesouhlasili. Jedním z nich byl další moravský amatérský archeolog doktor Martin Kříž, jinak notář ve Ždánicích u Bystřice nad Pernštejnem. Podle jeho názoru, zveřejněného v roce 1902, se nejednalo o rituální pohřeb, nýbrž o krvavý masakr. Nepřátelé, patrně Skytové, kteří na Moravu pronikli z ukrajinských a jihoruských stepí, či cizí hledači železa pronásledovali družinu zdejšího vladaře. Doktor Kříž měl na základě tehdy nových archeologických průzkumů po ruce sídlo uprchlíků, a to rozlehlé obřanské hradiště nad řekou Svitavou na dohled Brna. Družině se sice z Obřan podařilo před útočníky uprchnout a skrýt se v předsíni jeskyně Býčí skála, ale její úkryt byl prozrazen a všichni včetně knížete byli na místě pobiti.

Křížův výklad sice objasňoval, proč byly pozůstatky mrtvých doslova rozmetány po celé jeskyni, ale neposkytl vysvětlení, proč vražedné komando ponechalo na místě všechny šperky a neodneslo si je jako kořist. Že by mu šlo jen o vybití velmožovy družiny? Jednalo se snad o nějakou pomstu a šperky byly v daném okamžiku nepodstatné?

Ba ne. Tato teorie kulhá na všechny čtyři nohy. Už proto, že uložení velmože na vůz patřilo, jak víme, k pohřebním zvykům té doby. Měl tedy přece jen doktor Wankel ve svém vysvětlení

pravdu? Při posuzování objevu v Býčí skále nám nutně musí vrtat hlavou přítomnost kovářské dílny v jeskyni. Proč by dávní lidé halštatské doby někoho pochovávali právě vedle ní?

Exploze v podzemí, nebo rituální sebevražda?

Jedna odpověď se tady nabízí. Vzpomeňme si, že v pohádkách kováři často mívají výjimečné postavení. Disponují nejen mimořádnou silou, ale i nadpřirozenými schopnostmi. Je v tom zašifrovaná vzpomínka na vzdálenou dobu, kdy zpracování železné rudy, její přeměna na čisté železo a vykování železných nástrojů a zbraní bývaly záležitosti mágů a čarodějů. Výroba železa představovala přísně střežené tajemství, opředené různými rituály, a ti, kteří ji ovládali, se těšili ve společnosti mimořádné úctě. Později v raném středověku mívalo kovářství a zpracování rud velmi blízko k alchymii, ba přímo s ní souviselo.

Kovárna v jeskyni tedy nebyla obyčejnou řemeslnickou dílnou, jak bychom si to představovali dnes, ale součástí tajného kultovního střediska či svatyně. V této svatyni mohla mít i výroba železných nástrojů rituální charakter, podobně jako obětování zvířat, manželek zemřelých vládců či třeba válečných zajatců. Moravský kras se svými tajuplnými podzemními jeskyněmi a propastmi, ale také s hojnými povrchovými nálezy poměrně čistého přírodního železa, což lidé, kteří si už osvojili jeho zpracovávání, museli zvláště kvitovat, byl doslova magickým územím. Nepochybně tu, viděno optikou tehdejších obyvatel, „sídlili bohové“. A snad jedním takovým „bohem“ byl v očích svého kmene i velmož pochovaný v Býčí skále.

Podle jiné domněnky se do jeskyně uchýlila větší skupina lidí, která tu zpracovávala kov a možná mlela i obilí. Nešťastnou náhodou však došlo k explozi buď oxidu uhelnatého z pecí, nebo moučného prachu, při níž se zřítily část stropu jeskyně, a uvolněné balvany pohřbily všechny přítomné. Taková katastrofa by vysvětlovala, proč byly všechny nalezené předměty doslova rozmetány po dně jeskyně.

Mimochodem, podle zmiňovaných starých pověstí měla do nitra Býčí skály za noci vstoupit skupina osob a navždy v ní zmizet... Že by tyto legendy popisovaly reálnou událost? Nebo vznikly na základě vypravování zvědavců, kteří se kdysi do jeskyně zatoulali a ke svému údesu zde spatřili spoustu lidských koster?

Vysvětlením krvavých událostí v jeskyni u Křtin by mohla být i rituální kolektivní sebevražda. Vzpomeňme jen na případ americké náboženské sekty Svatyně lidu, jejíž příslušníci si vzali život v listopadu 1978 v guayanské džungli, či podobný případ sekty Nebeská brána, jejíž členové se v roce 1997 zabili v okamžiku, kde se k Zemi přiblížila Hale-Boppova kometa. Domnívali se totiž, že své duše přenesou do vesmíru a na zemském povrchu zůstanou jen jejich zcela „bezcné“ tělesné schránky. Že by v 5. století př. n. l. žila v Moravském krasu sekta podobných náboženských blouznivců? V té vzdálené době, kdy magie bývala běžnou součástí života a o stěhování duší si zřejmě nikdo netroufl pochybovat, by nás to nemělo příliš překvapit.

Poměrně nedávno přispěli do diskuse o tajemných událostech pod Býčí skálou geologové. Podle jejich názoru byly totiž v 5. století př. n. l. nynější hlavní vchody do jeskyně zcela neprůchodné a jediným přístupem byla strmá šachta ze stropního okna. Dovedete si představit, že by se takovýmto způsobem dovnitř dostali

koně a pohřební vůz? Vždyť už jenom pro lidi by musela být taková cesta mimořádně obtížná a spojená s malým alpinistickým výkonem. K dovršení všech pochyb prý v Býčí skále nikdy nebyly nalezeny údajné pozůstatky zesnulého velmože. Vzaly snad za své při spálení pohřebního vozu na hranici? Že by tím teorie o pohřbu definitivně padla?

Lidská krev měla ukonejšit bohy

Další záhadu představuje problém, odkud se vzali lidé, kteří do Moravského krasu přišli a našli smrt v jeskyni Býčí skála. Až doposud se odborníci většinou omezovali na konstatování, že se jednalo o blíže nespécifikovaný lid halštatské kultury, který však neměl nic společného ani s Etrusky v severní Itálii, ani s kočovnými kmeny Kimmriů a Skytů na východě Evropy. Rozpaky nad určením obětí v Býčí skále však dnes už, zdá se, nejsou na místě. Zcela nepochybně se totiž jednalo o Kelty. Jejich pravlastí bylo nejen horní Podunají, ale i jihozápadní Čechy, kde, jak prokázal archeologický výzkum, žili nepřetržitě nejméně celé tisíciletí. Před rokem 400 př. n. l. pak dochází k jejich expanzi prakticky všemi směry a můžeme předpokládat, že zamířili i do Moravského krasu, kde je lákala především snadno dostupná a poměrně čistá železná ruda.

Ostatně hovoří pro to různé podobné nebo srovnatelné archeologické nálezy z keltského prostředí. Sošky bronzových býčků známe například z bavorského Weltenburgu i z Maiden Castle v anglickém hrabství Dorset. Podle římského spisovatele Plinia Staršího představovalo obětování bílého býka závěr keltského ná-

boženského obřadu se jmelím. Kněží – druidové při něm zlatými či pozlacenými srpy uřezávali jmelí jako posvátnou rostlinu z hostitelských stromů, zejména z dubů, a zachycovali ho do bílých roušek. Obětovaný bílý býk také sloužil k věštění. Druid pojedl maso a vývar z takto obětovaného zvířete, pak ulehl ke spánku a ve snu se mu zjevil člověk, který se měl stát králem. Kouzlo bylo údajně tak mocné, že spáček mohl mluvit jen pravdu. Kdyby zalhal a uvedl podobu či jméno nějakého jiného muže, o němž se mu nezдало, prý by to nepřežil.

Bronzový býček z Byčí skály se nenašel celý. Chybí mu podstavec, na němž kdysi stával. Doktor Wankel ho považoval za vyobrazení egyptského boha Apise, a tím pádem i za sošku egyptského původu. Historička Anna Bauerová se ve své knize Zlatý věk země Bójů kloní k názoru, že jde o práci ze severo- či středoitalských dílen, tedy výtvar stále pro nás trochu tajemných Etrusků. Ale podobně i další nálezy z Byčí skály dokazují, že zdejší obyvatelé čile obchodovali takřka s celou Evropou a Středomořím. S jantarem tudy kupci putovali od Baltu, moravskými úvaly a horním Podunajím k Jaderskému moři po Jantarové stezce. Skleněné perly jsou patrně prací Féničanů, národa mořeplavců a obchodníků, žijících původně na východních březích Středozemního moře v dnešním Libanonu. A možná nelze vyloučit, že byly zhotoveny kdesi v nilské deltě pod horským egyptským sluncem. Nikdo jiný mimo Féničanů a Egyptanů totiž ještě tehdy nedokázal sklo vyrobit. Jenže jestliže měli Keltové v Moravském krasu obchodní kontakty až s Egyptem, mohli odtud klidně převzít i kult posvátného býka Apise i samotnou bronzovou sošku býčka. Že by měl doktor Wankel přece jen pravdu? Ostatně i Anna Bauerová to připomíná: „Nověji se soudí, že býček přece jen připomíná Egypt – kromě cel-

kového výtvarného stylu pro to svědčí tři žebrované vrásky kolem tlamy a hlavně zmíněné trojúhelníky na čele a plecích a pásek podél páteře. Tyto železné vložky se totiž objevují na soškách egyptských býků Apisů.“

Pokud jde o pohřební vůz, navlas podobné v provedení se čtyřmi i se dvěma koly známe i z jiných keltských nálezů. Společensky významným osobám byly právě takovéto vozy dávány do hrobu, protože Keltové věřili, že se jim tak v budoucím, posmrtném životě dostane stejného postavení jako doposud. Vůz byl prostě pro keltskou aristokracii symbolem její úlohy a jejího místa ve společnosti. Nepochybně měla pro takové vozy příklad ve slunečním povozu hromovládného boha Taranise a jeho choti, bohyně matky Rigani. Druidové dokonce uměli z rachotu kol přijíždějícího vozu odhadnout význam toho, kdo ho řídí. Obecně totiž platilo, že čím vyšší postavení, tím větší rámus. Což s prominutím trochu připomíná vzájemně se trumfující postpubertální mladíky na hlučných motorkách.

A tak bychom mohli rozebírat objevené předměty z Býčí skály nález po nálezu a stále shledávat podobné či přímo shodné předměty z jiných keltských nalezišť. Už dříve jsem zde zmínil lebku upravenou na pohár. Keltové totiž věřili, že hlava si i po oddělení od těla zachovává schopnosti a sílu živého člověka. Lebka seříznutá jako pohár je jedním z vyjádření této pověry. A jak to bylo s lidskými oběťmi? Keltové se jim rozhodně nikterak nevyhýbali, ba právě naopak. Římský státník a vojevůdce Gaius Iulius Caesar ve svých Zápiscích o válce galské vypravuje, že Galové, tedy Keltové, v případě těžké nemoci, moru, války či jiného životního ohrožení obětovali bohům místo zvířat lidi. Věřili prý totiž, že nesmrtelné bohy nelze usmířit jinak, než že za jeden lid-

ský život bude obětován jiný. Caesar se dokonce zmiňuje o obrovských postavách bohů upletených z vrbového proutí, které byly uvnitř napěchovány lidmi a pak zapáleny. Oběti navazovali Keltové styk s bohy. V případě vážného ohrožení si je pak chtěli usmířit a naklonit obětováním toho, co jim bylo obzvláště drahé. Tedy nejen třeba šperku, ale dokonce i vlastního dítěte či vlastní manželky. Takové podivné zvyklosti však nepanovaly jen u Keltů, ale například i u starověkých Izraelitů. Však si vzpomeňte, jak v Bibli Hospodin vyzkoušel oddanost Abrahámovu, když po něm chtěl, aby mu obětoval syna Izáka! Masakr v Býčí skále mohl být proto výsledkem takové hromadné oběti, která měla posloužit k odvrácení smrtelného nebezpečí, zřejmě hrozícího celému kmeni či rodu. Jaké nebezpečí to bylo, to samozřejmě nevíme a asi už těžko vypátráme nějaké další podrobnosti. Novému výzkumu totiž brání vrstva betonu, kterou Němci za druhé světové války zakryli dno jeskyně, když zde budovali podzemní továrnu.

A co Wankelovy sbírky? Jako upřímný český vlastenec je nabízel jak Moravskému zemskému muzeu v Brně, tak Národnímu muzeu v Praze. Bohužel žádná z těchto institucí o ně neprojevila zájem. A tak je lékař a amatérský archeolog, soužený finanční tísňí, nakonec v roce 1883 prodal za dvanáct tisíc zlatých Dvornímu přírodovědeckému muzeu ve Vídni, kde jsou uloženy dodnes.

Samotný vchod do Býčí skály v současnosti chrání kovová vrata, za nimiž se prý občas za bezměsíčných nocí ozývá husí kůži nahánějící kvílení a nářek. Nevěříte? Jistý jeskyňář se před časem svěřil, že při prolézání jednoho z komínů v Býčí skále spatřil vysoko nad hlavou lidskou lebku s ohnivě planoucími očními důlky. Vidění údajně trvalo jen pár okamžiků, ale i tak ho náramně vyděsilo. Jenže kdo ví, zda si to ten vtipálek prostě jen nevymyslel...

» **PŘÍBĚH DRUHÝ** « **Kde brali Keltové zlato?**

Sedlák Jan Koch, řečený Janota, z vesnice Podmokly na Plzeňsku spěchal časné ráno na svou louku podívat se, jaké škody napáchaly vydatné deště uplynulých dní. Prohlížel si potok, který se vylil z břehů, a tu v naplaveném bahně spatřil jakési třpytivé plíšky. Několik si jich vzal a zamyšleně si je prohlížel. Netušil, že toho dne, 12. června 1771, právě narazil na zřejmě největší poklad, jaký kdy byl v Čechách nalezen.

„Asi jsou to mosazné knoflíky,“ usoudil Koch a se svým nálezem se pochlubil sousedům. Náhodou šel kolem hostinský Patzner, údajné knoflíky si prohlédl a prohlásil: „Lidičky, ty nejsou z mosazi, ale ze zlata!“ Tahle slova zapůsobila na vesničany jako bomba. Hned se všichni hnali k místnímu potoku. Ve vsi propukla doslova „zlatá horečka“. Hledači ke svému údivu spatřili, že z deštěm podemletého břehu trčí velký bronzový kotel. Až po okraj byl naplněn zlatými plíšky.

O nález se brzy dozvěděl zdejší panský správce Ondřej Milota a usoudil, že podle platného práva patří zlato vrchnosti, tedy majiteli křivoklátského panství knížeti Karlu Egonu Fürstenbergovi. Proto hned o následující noci vyrazil s dráby do Podmokel.

Zburcovali vesničany, prohledali všechny chalupy a pod hrozbou výprasku nebo dokonce vězení si vynutili vydání všech zlatých mincí. Celkem se jich podařilo shromáždit 1260. Zbytek, zhruba dvě třetiny celkového počtu zlaťáků, obsahoval bronzový kotel, který panští služebníci vykopali ze strženého břehu potoka. Nádobu se jim však doslova rozpadla pod rukama a zůstal z ní jen její horní okraj s uchem.

Celý nález obsahoval přibližně 5000 zlatých mincí a vážil podle hrubého odhadu 30 až 40 kilogramů. Bohužel do dnešních dnů se z tohoto unikátního pokladu zachoval jen nepatrný zlomek. Většina mincí byla už v červenci 1771 v pražské mincovně roztavena a použita na ražbu tereziánských dukátů.

Krokovy, nebo Marobudovy mince?

Odkud se však tento jedinečný poklad vzal? Prvním odborníkem, který se zabýval jeho původem, byl ještě v onom roce 1771 pražský historik a numismatik Mikuláš Adaukt Voigt. Prohlásil nalezené mince za „peníze českých pohanských knížat“. Souhlasil s ním i učený piarista a známý kritik Hájkovy Kroniky české Gelasius Dobner. Jiní dějepisci připisovali mince Marobudovi, vládci Markomanů. Problém zůstával dlouho nerozhodnut, každý ze zastánců slovanského, nebo naopak germánského původu zlatých mincí na nich nacházel něco, o co mohl opřít svůj názor. Podle některých bylo na mincích možné dokonce přečíst jméno knížete Kroka!

Teprve jeden z průkopníků české archeologie profesor Jan Erasm Vocel došel v roce 1850 k závěru, že objevené zlaté mince, přezdívané duhovky, jsou keltského původu. K tomuto tvrže-

ní mu napomohly nálezy podobných mincí v jižním Německu a Francii, tedy v oblastech Kelty kdysi obývaných.

Podmokelský nález zlatých keltských duhovek však nebyl v Čechách zdaleka jediný. Druhým na sebe v srpnu 1877 upozornila ves Stradonice na Berounce. Kousek od ní se zvedá mohutný kopec přezdívaný Hradiště. Místní venkované zde často nacházeli staré kosti, zbraně a hroty šípů a tradovalo se, že se tu kdysi odehrála bitva. 2. srpna 1877 se na Hradišti pokoušel vykopat kosti mladý dělník Liborin Lébr z nedalekého Nižboru a v hloubce asi jednoho metru na severním svahu kopce se najednou před jeho očima v hlíně cosi zatřpytilo. Postupně vyhrabal z hlíny asi dvě stovky zlatých mincí zabalených zřejmě do ztrouchnivělého koženého měšce.

Jeho nález vyvolal novou „zlatou horečku“. Na někdejší keltské oppidum u Stradonic se vydaly stovky hledačů z okolí, někteří sem dorazí až z Prahy. Během následujících let byl kopec zcela prokopán. Nikdo však už neměl takové štěstí jako mládenec z Nižboru.

Caesar se divil

Keltové, nebo také Galové, bývali ve starověku proslulí bohatstvím zlata. Když římský vojevůdce a státník Gaius Iulius Caesar dobyl v roce 51 př. n. l. Galii (zhruba dnešní Francii a Belgie), odváželi odtud jeho legionáři do Říma tolik zlata, že prakticky rozvrátili římský trh s drahými kovy.

Keltové považovali zlato za posvátný, magický kov. Zlaté misy měly symbolizovat nebeská tělesa, významná keltská knížata a jejich bojovníci nosili na krku umělecky zpracovaný zlatý

torques, nákrčník, o němž věřili, že se jím zdobí bohové. Keltové také razili zlaté mince s vyobrazením lidských hlav, koní, hadů, ptáků a dalších, zřejmě mystických zvířat. Mnohé vypadaly jako napodobenina mincí řeckých či římských.

Zdá se však, že Keltům nesloužily tolik jako platidla, ale měly pro ně především magický či náboženský význam. Jak si jinak vysvětlit nálezy bronzových kotlů a hrnců plných keltských zlatých mincí a šperků, které zjevně nebyly do země uschovány „na horší časy“ nebo „pro strýčka Příhodu“?

Jenže odkud brali Keltové zlato? Kde jsou jejich ložiska tohoto drahého kovu? Ryzího zlata měli zřejmě dost a dost na svých nalezištích, rýžovali ho v písku zlatonosných řek v samém srdci Evropy. Zlatý keltský ráj se patrně nalézal právě u nás, v jihozápadním cípu České kotliny. Zdejší řeku Otavu zřejmě pojmenovali Markomané, starogermánští následovníci Keltů. Její jméno však

Rýžování zlata na Otavě, sgrafito podle návrhu Mikoláše Alše na písčném hotelu Otava

rozhodně nesouvisí s druhou sklizní sena, otavy. Ve skutečnosti původně znělo Athawa, tedy „bohatá řeka“.

Proč bohatá? Protože v jejím písku se třpytily droboučné valounky zlata. Bylo jich tady tolik, že Keltové jimi byli doslova uhranuti. A nalézali je nejen v naplavených píscích Otavy, ale také jejích přítoků Blanice a Volyňky. Dokonce i jeden z potoků vlévajících se do Blanice se dodnes jmenuje Zlatý. Ten název určitě nedostal náhodou, nepochybně ještě ve středověku, v dobách českých králů, proslul nálezy zlatinek.

Památky na rýžování

Bylo však v jihozápadních Čechách dost zlata, aby Keltům stačilo na hrnce plné třpytivých mincí a šperků a na to, aby jeho množství šokovalo římského konzula a vojevůdce Gaia Iulia Caesara?

Geologové soudí, že jižní a jihozápadní Čechy bývaly jednou z největších oblastí soustředěného rýžování zlata v celé Evropě, ne-li vůbec největší. Odhaduje se, že v uvedené oblasti bylo vyrýžováno asi 1000 tun zlata. Pro srovnání můžeme uvést výtěžek některých světoznámých nalezišť - Kalifornie v USA 2000 tun, Austrálie 1800 tun a povodí sibiřských řek v Rusku 1000 tun. Je tedy víc než zřejmé, že pro Kelty byly právě jižní a jihozápadní Čechy, respektive zdejší řeky a potoky, zdrojem žlutého kovu, z něhož razili zlaté mince a vyráběli zlaté šperky.

Jaké pro to máme důkazy? U Modlešovic na Otavě, východně od Strakonice, prozkoumal amatérský archeolog Bedřich Dubský v místě nazývaném V jamách nebo také V Močidlech vyzděnou jámu z 5. století př. n. l. se zbytkem zlatého prachu. Nepochybně

Ukázky keltských mincí

šlo o pozůstatek po dávném keltském ryžování zlata. Po celém povodí Otavy, Volyňky, Blanice a jejích přítoků můžeme ještě dnes spatřit protáhlé kopečky vysoké i několik metrů, samozřejmě dávno už zarostlé trávou, keři či stromovím. Jde o sejpy či sejfy, zbytky někdejších ryžovišť. Keltští a po nich jistě i germánští a slovanští hledači zlata je navršili při propírání zlatonosného písku. Leckde se zachovaly i zpola zasuté strouhy, jimiž zlatokopové přiváděli z řeky vodu k proplachovacím zařízením. I když v tomto

případě šlo spíše stopy teprve středověkého rýžování. Dokonce až v samotném srdci Šumavy, na Vydře, můžeme objevit sejpy, kopečky zlatokopy prosetého písku.

Proč Písek?

Zlatonosný písek dal nepochybně i jméno jednomu z nejznámějších jihočeských měst – Písku. Jakkoliv považujeme Václava Hájka z Libočan spíše za velkého fabulátora a mystifikátora než za důvěryhodného letopisce, musím přiznat, že v souvislosti s vypravováním o vzniku původního starého Písku nebyl daleko od pravdy. Však si ocitujme z jeho Kroniky české:

„Času jednoho sšedše se spolu ti rýžovníci při jednom potoku, kterýž šel od západu k východu slunce, mnoho zlata výborného v písku našli, a ti město sobě k bydlení založivše dali mu jméno Bohatý Písek, někteří ovšem, kteříž paměti spisovali, tak jsou položili, že by na ten čas taková hojnost zlata okolo toho města byla, že si mohli tři muži za jeden den hřivnu zlata udělati...“ Samozřejmě se nejedná o dnešní Písek, založený až českým králem Přemyslem Otakarem II., ale o osadu na levém břehu Otavy kolem nynějšího kostela sv. Václava.

Ve stopách Keltů se vydávali další zlatokopové proti proudu Otavy a jejích přítoků do hor. Doba se však měnila a těžbu drahých kovů musel povolovat panovník, který si část výtěžku nárokoval pro sebe. A tak v roce 1335 potvrdil český král Jan Lucemburský městu Sušici práva na zdejší rýžoviště na Otavě.

Leč zlatinek v naplaveninách řek ubývalo, a proto se pozornost zlatokopů postupně obracela na takříkajíc primární ložiska zlata,

tedy na zlatou rudu. Staré středověké štoly a jámy nalezneme do-
dnes u Písku, Protivína, Bělčic, Kasejovic a zejména na Šumavě
v okolí Kašperských Hor, Hartmanic, Hor Matky Boží, Velhartic
a na dalších místech. U Písku byl v roce 1967 při stavbě čističky
na místě bývalé pazderny dokonce objeven zachovalý mlýn na ro-
zemílání zlaté rudy, který je dnes atrakcí zdejšího Prácheňského
muzea. Nedaleké Vodňany na řece Blanici mají zase ve znaku ha-
víře, který drží erb s českým lvem jako připomínku dávné těžby
zlaté rudy v okolí.

Pokud byste snad zatoužili vyrazit po stopách středověkých
zlatokopů, musíte do lesů kolem Vodňanských Svobodných Hor,
Bavorovských Svobodných Hor a Libějovických Svobodných Hor.
Jak známo, výraz „hora“ ve středověku neznamenal vrch či ko-
pec, ale důl, těžební jámu. Nějakou šachtu však budete ve vod-
ňanských lesích hledat marně. Zbyly po ní jen zmiňované názvy
a pověst o podzemní chodbě vedoucí z Vodňan do vesnice Pražák.

V roce 1927 si jistý listonoš všiml nápadných lesklých plíšků
v roztlučených balvanech křemene, naváženého na opravu silnice
z Křepic do Stožic u Vodňan. Několik jich ukázal vodňanskému
faráři a historikovi Floriánu Fenclovi, a ten v nich okamžitě roz-
poznal zlato. Sám se vydal na místo nálezu a zjistil, že křemen,
v němž byly zlaté plíšky nalezeny, pochází z Hasíkova lomu neda-
leko Křepic. Zpráva o objevu se rozletěla po Čechách a do Vodňan
se sjela spousta zlatokopů, aby zkusili své štěstí. Bohužel marně.
Celkem se našlo jen něco přes kilogram zlatých plíšků. Přitom se
nejednalo o ryzí zlato, ale o směs zlata a stříbra, takzvaný elek-
tron. Jeho největší část je dnes uložena v mineralogických sbír-
kách Národního muzea v Praze.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Bílá místa našich dějin.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.